

GYÖRE ZOLTÁN

ÚJABB ADALÉKOK A CSOKONAI CSALÁD GENEALÓGIÁJÁHOZ

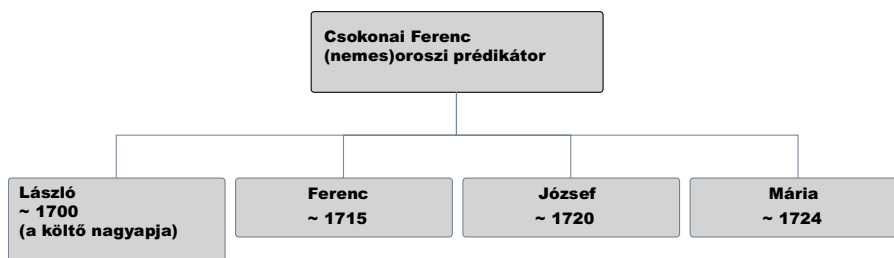
Az Irodalomtörténeti Közlemények 2001. évi 3–4. számában adtam közre *Eddig ismeretlen kapcsolatok a Csokonai családban* címmel a család genealógiájára vonatkozó kutatási eredményeimet, amelyek röviden így foglalhatók össze:

A Pest megyei Szada lakosságát kutatva talákoztam először Csokonai József református tanító nevével. Mindjárt érdekelni kezdett, hogy milyen rokonságban lehet a szadai tanító Csokonai Vitéz Mihály költővel. Ez a kezdeti érdeklődés igencsak felerősödött, amikor megtaláltam azt a nyilatkozatot, amelyben Csokonai József szadai tanító Emich Gusztáv pesti könyvkiadó javára lemondott az őt Csokonai Vitéz Mihály után megillető jogokról.

A szakirodalom és a leszármazottak szerint a szadai tanító Csokonai Vitéz Mihály testvéröccsének, Józsefnek az 1802-ben született fia volt. Azonban az egyre több előkerülő anyakönyvi adat ezt a feltevést cáfolni látszott. A döntő bizonyítékát annak, hogy a szadai tanító nem a költő unokaöccse, Cegléden találtam meg, ahová legkisebb lánya házassága révén került az idős szadai tanító, és ahol el is halálozott. Így derült ki a halotti anyakönyvből az életkora, illetve az ebből számolt születési éve: 1783.

Ha már az unokaöccsről szó esett, vele külön fejezetben foglalkoztam a tanulmányban.

Cegléden sok minden előkerült, de direkt bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy kik lehettek a szadai tanító felmenői, nem találtam. Csak annyit tudtam, mint általában mindenki, hogy a költő apja József volt, nagyapja pedig Csokonai László. Azt is tudtam, hogy a szadai tanító nem Csokonai László leszármazottja, tehát közvetlen rokonságban nincs a költővel. Ceglédi még az alábbi kis családfa-részlet is, ami az ötletet adta ahhoz, hogy László testvérei között keressem a szadai tanító ősét.

Meg is találtam az 1720-ban született József személyében, aki debreceni diák volt, majd ceglédi tanító, innen került Naszályra, ahol megszületett az ugyancsak József nevű fia, aki szintén debreceni diák volt, majd 1783-ban megszületett az ő szintén József nevű fia, a későbbi szadai tanító. Az 1700-ban született László és az 1720-ban született József genealógiáját sikerült pontosan elkészíteni. (Legalábbis akkor azt hittem.)

Volt még Debrecenben egy Csokonai Vitéz Ferenc nevű tanító, de nem tudtam sem László, sem József ágához kapcsolni. Már akkor éreztem, hogy az 1715-ben született Ferenc lesz az ő öse, de ezt bizonyítani nem tudtam, így ez nyitott kérdése maradt a tanulmányomnak.

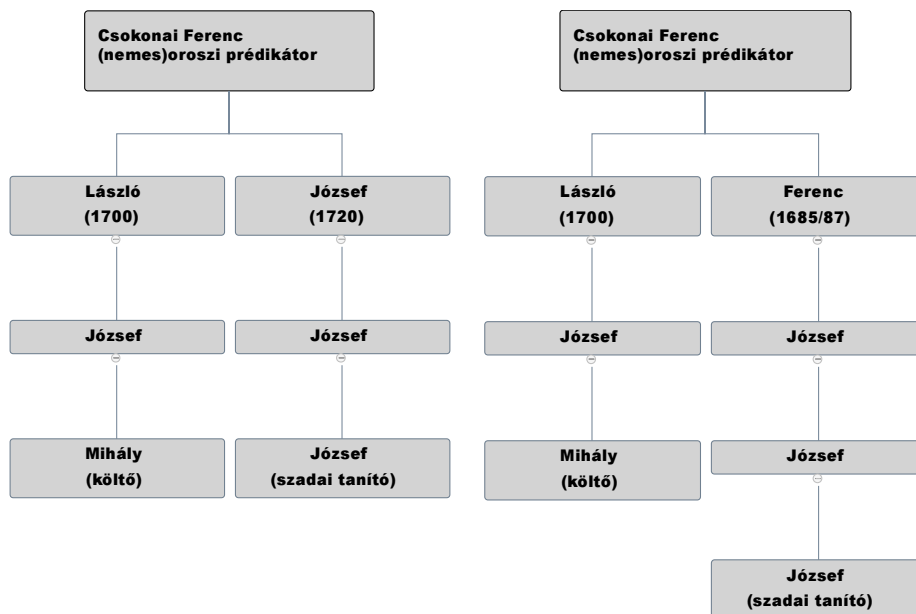
Már az akkori kutatómunka közben felmerült annak a szükségessége, hogy Nemesoroszit és környékét, valamint néhány csallóközi települést kutatni kellene, de a helyismeret hiánya elrettentett ettől. A véletlen azonban mindent megadott, ami eddig hiányzott.

Tóth Mihály gelléri református lelkész keresett meg levélben, és reagált az interneten megtalált, korábban említett írásomra, mivel maga is kutatott a Csokonai család történetében, és felfedezéseiről *Csokonai Ferenc (1685?–1755?) csallóközi prédikátor és egy további – eddig ismeretlen – Csokonai* címmel publikált a Kálvinista Szemle 2010. decemberi számában. A rendelkezésemre bocsájtott csallóközi anyakönyvi feljegyzések, kiegészítve *A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai, I, 1526–1760* és *A Pápai Református Kollégium diákjai 1585–1861* című gyűjtemények Csokonaiakra vonatkozó adataival alaposan átrajzolták a korábbi kutatási eredményeimet.

Kiderült, hogy a ceglédi református parókián őrzött fenti, rövidke családfa-részlet nem egészen felel meg a valóságnak, pedig ez volt a családfa felépítésének kiindulási pontja. A négy gyermek közül csak hárman testvérek, Ferenc, József és Mária, de ők nem az orosz prédikátor gyermekei, hanem az orosz prédikátor 1685/87 körül született Ferenc nevű fiának a gyermekei. Az 1700-ban született László tehát nem a testvérük, hanem a nagybátyjuk, azaz apjuk testvére.

Ez a tény a költő és a szadai tanító rokonsági fokára tett korábbi megállapításomat felülírja. Aszerint másod-unokatestvérek lettek volna, a valóságban azonban a szadai tanító apja a költő másod-unokatestvére.

A felszínre került új adatok Csokonai Vitéz Ferenc (1768) genealógiai szálait is tisztázták végre. Szinnye József annyival intézte el a kérdést, hogy „A költő Csokonai Vitéz Mihály atyai nagybátyjának, Ferencnek leszármazottja” – mint azt a korábbi munkámban megírtam. Ez azt feltételezi, hogy Csokonai Lászlónak (a költő nagyapjának) volt egy Ferenc nevű fia is, Józsefnek (a költő apjának) bátyja. Ez azonban tévedés, bár akadt egy írott forrás (Bakóczi adattára), ami szerint ez az igazság. Ugyanis 1748. április 25-én beiratkozott a főiskolai hallgatók közé Debrecenben Csokonai Ferenc, aki Bakóczi János szerint (TtREL II28.a.2) Ácson született, Kecskeméten tanult és Keresztesen volt tanító. Mivel a költő nagyapja, László Ácson is lelkészkedett, az irodalmárok és valószínűleg Csokonai Ferenc leszármazottai számára is nyilvánvaló volt, hogy László gyermekéről van szó. Hogyan is lehetne ezt az állítást ma megcáfolni? Úgy, hogy meg kellene találni az eredeti kecskeméti vagy debreceni iskolai anyakönyvi feljegyzéseket, amelyek alapján Bakóczi ezt a megállapítását tehetné, feltételezve, hogy nem a családtól kapta az

A korábbi téves elgondolás

A helyesnek bizonyult új leszármazási tábla

információt. Mert mi van akkor, ha a mi Ferencünk nem Ácson, hanem Ócsán (Nemes-ócsa) született? A latinul vezetett könyvekben az *Ácsensis* és *Ócsensis* igen könnyen összetéveszthető, különösen akkor, ha még csúnyán is írták!

Sajnos ezeket az iskolai anyakönyvi feljegyzéseket minden igyekezetünk ellenére sem találtuk meg. Mivel azonban a fennmaradt református anyakönyvek tanúsága szerint Ácson nem, de Nemesócsán 1715. szeptember 3-án született egy Csokonai Ferenc, el kell fogadnunk, hogy csak ő lehet a Debrecenben beiratkozott hallgató, Csokonai Vitéz Ferenc apja. És ebben az esetben még a nagybáty is helyénvaló – igaz, tágabb értelemben.

Mielőtt a most már valós családfát bemutatnánk, tekintsük át a Csokonaiak szolgálati helyeit, és néhány érdekes információt, melyek az utóbbi években kerültek a birtokomba.

CSOKONYAI Miklós 1656 Erdőcsokonya.

Id. CSOKONAI Ferenc 1685–1692 Szódó, 1699–1721 Nemesoroszi, (1712-ben Kis-szecsce [Felsőszecsce] tanácsbíró). Tóth Mihály szerint a család nevét ő változtatta Csokonyairól Csokonaira.

Ifj. CSOKONAI Ferenc Apáczsakállás, Réte (1711.05.16–1713), Nemesócsa (1713–1718), Vágfarkasd (1718 kb. 1 hó), Nagykeszi (1718–1727), Apáczsakállás (1727–1755).

CSOKONAI László rektor Győrben, lelkész Ácson (1726–1743), Győrben (1743–1749), Kömlődön (1749–1753), Alcsúton (1753–1762). „Hihetőleg a régi sírkertben, jelenleg a lelkész kertjében a hegyen a diófák alatt alussza álmát” korábban elhunyt felesége, Angyal Zsuzsanna mellett (dr. Alföldi Kálmán ácsi helytörténész).

CSOKONAI Sámuel 1750 Béc.

CSOKONAI József (a szadai tanító nagyapja). 1780–81-ben Csokonai József ref. lelkész szerepel a dadi gyülekezet irataiban mint aki javadalmat kap. A dolog érdekessége, hogy ezekben az években megszakítás nélkül más a dadi gyülekezet lelkésze, tehát legfeljebb kisegítő lelkészi szolgálatról lehet szó. Eszerint ő azonos lehet a naszályi ekkor már nyugd. lelkésszel (éppen Dadon és másutt is van adat arra, hogy nyugd. lelkészek szükség idején helyettesi, kisegítői minőségben szolgálnak). Az ő felesége (özvegye) lehet az „...az özv. Tiszt. Csokonainé asszony...”, akinek 1788–89-ben ugyancsak a dadi gyülekezet fizet támogatást. Mivel több évről van szó, valószínűleg ott is lakott (más özvegy papnék is éltek ekkortájt Dadon, akiknek lakását a gyülekezet bérelte, de hogy ilyen jellegű támogatásról van-e szó, nem tudható).

CSOKONAI József (a szadai tanító apja). Egy másik Csokonai József pedig tanítóként fordul elő ezekben az években: 1789–90 Szomódon, 1791–93 Gyermelyen, innen Dunaalmásra ment, de ottani pontos szolgálati évei nem tudhatók, 1802–1804-ben Látatlanon. A dolog érdekessége (bár Csokonai József tanító dunaalmási szolgálati éveit pontosan nem ismerjük), hogy az 1790-es években Dunaalmáson Csokonai a tanító, és a költő Csokonai Lillája is Almáson él Lévainéként... (Gerecsei Zsolt ácsi református lelkész szíves közlései.)

S most lássuk a javított családfát:

